

ANDRZEJ ZOLL

CHARAKTER PRAWNY ORZECZENIA O WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA KARNEGO

UWAGI OGÓLNE

Jednym z wątpliwych problemów podniesionych w doktrynie, i to już w okresie dyskusji nad projektami kodeksu karnego proponującymi wprowadzenie instytucji warunkowego umorzenia postępowania, jest charakter prawny decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania. W szczególności stawiano pytanie, na które odpowiedź oprócz znaczenia teoretycznego nie jest pozbawiona waloru praktycznego, czy warunkowe umorzenie postępowania jest orzeczeniem o charakterze skazującym¹, czy takiego charakteru nie posiada². Zwolennicy twierdzącej odpowiedzi na pierwszy człon tej alternatywy wysuwają szereg argumentów, z których najistotniejsze wydają się następujące:

– wydanie decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania uzależnione jest od ustalenia przez organ procesowy faktu dokonania czynu zabronionego przez oskarżonego oraz jego winy, a więc faktu dokonania przestępstwa,³

– możliwość zastosowania środków, których charakter zbliżony jest do kar,⁴

– zbieżność jakościowa tej instytucji z instytucją warunkowe zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, której charakter skazujący nie budzi wątpliwości.⁵ Przeciwno takiemu stanowisku podnoszono jako zasadniczy argument fakt, że decyzja warunkowo umarzająca postępowanie nie może być uznana za orzeczenie skazujące, gdyż nie zawiera orzeczenia o karze i winie, a w wypadku podjęcia postępowania sprawa toczyć się będzie od

¹ Tak, w szczególności: Z. Kubec w pracach: Czy warunkowe umorzenie jest skazaniem Gaz. Sąd. i Pen. nr 12 z 1970 r., o niektórych instytucjach projektu k.k., „Palestra” nr 10 z 1968 r. s. 47. O sędziowskim wymiarze kary na tle projektu kodeksu karnego, „P. i P.” nr 7 z 1968 r. s. 24. J. Bafia: Warunkowe umorzenie postępowania karnego według projektów kk i k.p.k., „Palestra” nr 12 z 1968 r. s. 29.

² Tak, S. Jędruch: Warunkowe umorzenie postępowania karnego okiem cywilisty. „Gaz. Sąd. i Pen.” nr 8 z 1970 r. A. Marek zasadniczą cechą charakteru decyzji o warunkowym umorzeniu widzi w jego warunkowości, w tym, że instytucja ta stanowi warunkowe zwolnienie od kary i od skazania sprawcy. Patrz: Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, jako podstawa umorzenia postępowania karnego. Toruń 1970 r. s. 162.

Odrębne od przedstawionych wyżej stanowisk reprezentują M. Olszewski i J. Waszczyński, widząc w decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania zarówno elementy przemawiające za formalnym charakterem tej decyzji (przedmiot postępowania, forma decyzji oraz brak deklaracji w kwestii winy i wymierzenia kary), jak i za charakterem materialnym (zawarte w tej decyzji implicite rozstrzygnięcie o winie wraz ze związanymi z tym następstwami w postaci nałożenia na oskarżonego określonych obowiązków). Z powyższych względów autorzy ci traktują decyzję o warunkowym umorzeniu postępowania jako orzeczenie sui generis z przewagą czynnika materialno-prawnego. Patrz: Z zagadnień warunkowego umorzenia postępowania karnego, „Palestra” nr 6 z 1970 r. s. 32-33.

³ Por. zwłaszcza cytowane wyżej prace Z. Kubeca oraz J. Bednarzak: Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle k.p.k., „Probl. Praworząd.” nr 8 z 1969 r. s. 4.

⁴ Z. Kubec: Czy warunkowe umorzenie...

⁵ Por. A. Krukowski: Kilka refleksji wokół problematyki warunkowego umorzenia postępowania. „P.iP.” nr 12 z 1968 r. s. 972, Z. Kubec: O sędziowskim wymiarze... s. 4, M. Leonieni. Warunkowe umorzenie postępowania karnego, „Gaz. Sąd. i Pen.” nr 20 z 1968 r.

nowa⁶. Za takim stanowiskiem mogą przemawiać również inne względy formalne, jak np. ten, że ustawa nie określa decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania jako orzeczenia skazującego.

Zwolennicy wymienionych stanowisk podają na uzasadnienie swych tez argumenty, którym nie można w zasadzie odmówić znaczenia. Czy wobec tego problem charakteru prawnego decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania jest nierozstrzygalny? Wydaje mi się, że trudności wynikają z błędu metodologicznego jaki popełniono przy jego rozwiązywaniu. Błąd ten polega – moim zdaniem – na nierozróżnieniu dwóch płaszczyzn, a mianowicie sfery procesowej i materialno-prawnej, znaczenia i charakteru decyzji warunkowym umorzeniu w toczącym się postępowaniu karnym oraz konsekwencji związanych z tą decyzją w sferze prawa karnego materialnego. Stwierdzenie to nie znaczy, że obie sfery nie oddziałują na siebie i że konsekwencje prawno-materialne nie mają wpływu na ocenę decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania w płaszczyźnie procesowej, lecz do analizy konieczne jest potraktowanie ich w sposób odrębny⁷.

Druga trudność, jaka powstaje przy rozstrzyganiu problemu charakteru prawnego, orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania to fakt, że dotychczasowa terminologia, wykształcona w szczególności w nauce procesu karnego, siłą rzeczy nie zawsze jest ściśle adekwatna do nowej instytucji. Powstaje więc kwestia bądź zmiany terminologii, bądź uadekwatnienia dotychczasowej w sposób pozwalający na objęcie jej zakresem problematyki związanej z instytucją warunkowego umorzenia. Wydaje się, że druga droga jest właściwsza z uwagi na trudności i niebezpieczeństwa, które występują zawsze przy tworzeniu nowych pojęć mających jedynie uzupełniać już istniejący zwarty system. Wydaje się ponadto, że dotychczasowa terminologia przy tylko niewielkich korektach jej rozumienia pozwoli zaadaptować warunkowe umorzenie postępowania.

Z zagadnieniem charakteru orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania wiążą się ściśle zagadnienia dotyczące oceny prawnej środków orzekanych w razie warunkowego umorzenia postępowania, jak również problemy związane z prawomocnością orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie. Z tego powodu wymienionym problemom poświęcę uwagę w ramach tej wypowiedzi.

CHARAKTER PROCESOWY ORZECZENIA O WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA

Zagadnienie charakteru prawnego decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania, w przeciwieństwie do charakteru samej instytucji, należy przede wszystkim do sfery procesowej. Normy karno-materialne będą tu spełniały funkcję weryfikatorów otrzymanych wyników. Decyzja procesowa może być w zasadzie dwojakiego rodzaju. Może ona bądź rozstrzygać problem dopuszczalności podjęcia względnie kontynuowania postępowania karnego i będzie wtedy decyzją o charakterze formalno-prawnym, bądź decyzja procesowa może rozstrzygać zagadnienie stanowiące przedmiot procesu i będzie decyzją o charakterze materialno-prawnym⁸. Ustalenie, czy konkretna decyzja procesowa posiada charakter formalny, czy materialny, zależy przede wszystkim od materii, którą rozstrzyga, a więc od jej treści, a również od stadium procesu w którym zostaje wydana i co się z tym łączy od podmiotu wydającego decyzję i formy w jakiej zostaje wydana. Rozstrzygnięcie stawianego w tym miejscu pytania zależeć będzie od tego, czy podstawą wydania danej decyzji było zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej względnie brak pozytywnej, co czyni

⁶ S. Jędruch: j.w.

⁷ Por. J. Haber: Pojęcie i istota przesłanek procesu karnego „P.iP.” nr 2 z 1967 r. s. 218-219.

⁸ Por. S. Śliwiński: Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne, W-wa 1961 r. s. 93-94.

niedopuszczalne wszczęcie postępowania względnie jego kontynuację, czy też podstawą wydania takiej decyzji był fakty wyjaśnienia w toczącym się procesie wszystkich wątpliwości, umożliwiającego rozstrzygnięcie co do przedmiotu procesu (stwierdzenie dokonania przestępstwa, ustalenie osoby sprawcy i jego odpowiedzialności za dokonane przestępstwo).

Należy na wstępie rozstrzygnąć, czy podstawą wydania decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania jest zaistnienie negatywnej względnie brak pozytywnej przesłanki procesowej. Jest rzeczą oczywistą, że wystąpienie którejkolwiek z przesłanek wymienionych w art. 11 k.p.k. uniemożliwia w ogóle wszczęcie postępowania karnego, wykluczając tym samym możliwość wydania w procesie obarczonym taką wadą decyzji o warunkowym umorzeniu. Art. 11 k.p.k. nie wymienia jednak wszystkich przeszkód procesowych, co wynika z jego treści, a zwłaszcza z ogólnej klauzuli w nim zawartej⁹. Brak wyraźnej wypowiedzi w art. 11 k.p.k. nie wyłącza więc stwierdzenia, że również podstawą wydania decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania jest brak pozytywnej, czy zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej. Należy jednak taką przesłankę wskazać. W tym celu muszą odwołać się do samych założeń instytucji warunkowego umorzenia postępowania. Instytucja ta jest w pełnym tego słowa znaczeniu instrumentem konkretnej polityki kryminalnej, polegającej na możliwie szerokiej rezygnacji ze stosowania kar (szczególnie kary pozbawienia wolności) w tych wszystkich wypadkach, gdy mamy – w zasadzie – do czynienia z drobnym przestępstwem, a osoba sprawcy rokuje dodatnią prognozę pozwalającą przypuszczać, że stosowanie wyłącznie środków wychowawczych spełni cele prawa karnego. Polityka ta zakłada również, że w pewnych wypadkach nie tylko stosowanie kar jest zbędne, ale również i postawienie sprawcy w stan oskarżenia wykracza poza potrzeby dyktowane celami postępowania karnego. Cel postępowania karnego może być osiągnięty m.in. przez trafne zastosowanie środka przewidzianego w prawie karnym materialnym (art. 2 § 1 ust. 3 k.p.k.). Środkiem nietrafnym będzie taki środek, który wykracza poza potrzeby wynikające z konkretnej sprawy. Stosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania jest fakultatywne, co jednak nie znaczy, że jest dowolne. Organ procesowy, jeśli dojdzie do wniosku, że cele postępowania karnego zostaną osiągnięte bez wniesienia aktu oskarżenia, bądź bez dalszego kontynuowania postępowania jurysdykcyjnego, a przekonanie to opiera na przesłankach sprecyzowanych w art. 27 k.k., to musi w takiej sytuacji podjąć decyzję o warunkowym umorzeniu postępowania. W przeciwnym wypadku zastosowany środek nie będzie trafny, a wniesienie aktu oskarżenia będzie posunięciem niesłusznym z punktu widzenia przyjętej polityki kryminalnej. Wyrażone w ustawie uprawnienie do stosowania warunkowego umorzenia postępowania (a nie obowiązek stosowania tej instytucji) oznacza, że określone w art. 27 k.k. przesłanki pełnią funkcję warunku koniecznego dla przyjęcia oceny niecelowości kontynuowania postępowania. Nie pełnią one jednak funkcji warunku wystarczającego. Na przyjęcie takiej oceny mogą mieć wpływ jeszcze inne okoliczności, niewymienione *expressis verbis* w art. 27 k.k.

Wracając do przesłanek postępowania karnego, wydaje mi się, że z art. 27 k.k. oraz art. 2 § 1 ust. 3 k.p.k. można wywnioskować przesłankę postępowania, której treścią jest oparta na szczegółowych podstawach wymienionych w art. 27 k.k. niecelowość dalszego kontynuowania postępowania karnego¹⁰. Zaistnienie tej przesłanki czyni dalsze postępowanie

⁹ Por. Por. M. Cieślak: O przesłankach procesowych w polskim postępowaniu karnym, „P.iP.” nr 12 z 1969 r. s. 956.

¹⁰ W. Daszkiewicz, przy omawianiu innego problemu wypowiada się przeciwko łączeniu okoliczności składających się na przedmiot procesu z przesłankami procesowymi. Jego zdaniem „łączenie tych dwóch sprzecznych elementów procesu zaciemnia obraz, stawia na jednej płaszczyźnie merytoryczne orzekanie o przedmiocie procesu i unicestwienie procesu z przyczyn czysto formalnych, z powodu prawdziwych przesłanek procesowych”. Patrz: Przepięczość czynu jako przesłanka procesu, P.iP.” nr 12 z 1968 r. s. 965-966. Zastrzeżenie to nie jest przekonywujące, gdyż nie uwzględnia ono faktu, że przesłanki o charakterze materialno-

niedopuszczalne, uniemożliwiające merytoryczne rozstrzygnięcie o przedmiocie procesu. Decyzja o warunkowym umorzeniu postępowania jest więc decyzją formalno-prawną, zbliżoną pod tym względem do decyzji umarzającej postępowanie.

Problem tutaj poruszony nie jest zupełnie nowy. Był on do pewnego stopnia aktualny na gruncie poprzedniego ustawodawstwa, a zwłaszcza nie zawsze właściwej na tym odcinku praktyki. Niewątpliwie art. 49 poprzednio obowiązującego k.p.k. wprowadzał negatywną przesłankę procesową, jaką był znikomy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu. Praktyka przy ocenie stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu brała w pierwszym rzędzie pod uwagę celowość ścigania.

Stwierdzenie niecelowości kontynuowania postępowania karnego oparte na okolicznościach podanych w art. 27 k.k. może nastąpić dopiero po pewnym przebiegu postępowania karnego. Z tego powodu zaistnienie tej przesłanki nie może wyłączać, tak jak to skutkuje większość przeszkód procesowych, możliwości wszczęcia postępowania. Etap, w jakim organ procesowy może podjąć decyzję o warunkowym umorzeniu jest wyznaczony momentem, w którym na podstawie dotychczas zebranych materiałów może on wyciągnąć wniosek, iż fakt popełnienia przez oskarżonego czynu nie budzi wątpliwości, jak również materiały te wystarczają do oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu i pozwalają postawić dodatnią prognozę co do dalszego zachowania się sprawcy. Moment ten w postępowaniu przygotowawczym będzie zbieżny z decyzją o zamknięciu toczącego się śledztwa lub dochodzenia¹¹. Wynika to z art. 284 § 1 k.p.k. jak i a contrario z art. 280 § 1 (in fine) k.p.k.

W tym miejscu należy poruszyć jeden z najbardziej delikatnych problemów związanych z uregulowaniem instytucji warunkowego umorzenia postępowania, a mianowicie kwestię podmiotów uprawnionych do jego stosowania. Zgodnie z przepisami k.p.k. prawo to przysługuje również prokuratorowi. W doktrynie powstały zasadnicze wątpliwości, czy nadanie takiego uprawnienia prokuratorowi zważywszy, że podstawą stosowania tej instytucji jest m.in. ustalenie faktu dokonania przez podejrzanego przestępstwa, nie budzi zastrzeżeń z punktu widzenia zgodności tej instytucji z art. 46 Konstytucji wyrażającym zasadę wyłączności sądów w wymierzaniu sprawiedliwości. Łączy się to również z kwestią, czy warunkowe umorzenie postępowania postanowieniem prokuratora nie przełamuje zasady domniemania niewinności (art. 3 § 2 k.p.k.)¹². Sprawa to budziła wątpliwości już w czasie prac Komisji Kodyfikacyjnej, o czym świadczą projekty k.k. i k.p.k. Projekt ze stycznia 1966 r. przewidywał nadanie uprawnień w zakresie wydawania decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania tak sądowi, jak i prokuratorowi (art. 29). W projekcie (niepublikowanym) z grudnia 1966 r. przewidziano tylko sąd jako organ uprawniony do podejmowania tej decyzji (art. 27). Projekt z 1968 r. powraca do koncepcji nadania tych uprawnień również prokuratorowi (art. 27). Przyznanie uprawnień w tym zakresie prokuratorowi tłumaczy się wyjątkową rolą tego organu w naszym systemie wymiaru sprawiedliwości „wybiegającą poza rolę strony w procesie¹³.” Niewątpliwie odegrały tu poważną rolę względy ekonomii procesowej.

prawnym pełnią dwie funkcje (podlegają podwójnemu wartościowaniu prawnemu) z punktu widzenia prawa karnego materialnego stanowią warunki odpowiedzialności karnej, a z punktu widzenia prawa procesowego stanowią warunki dopuszczalności procesu Por. M. Cieślak: O przesłankach procesowych... s. 960.

¹¹ Por. I. Śmietanka: Instytucja warunkowego umorzenia postępowania w nowych kodeksach karnych. „N.P.” nr 10 z 1969 r. s. 1507.

¹² Por. A. Krukowski: Kilka refleksji... s. 972, Z. Kubec: O sędziowskim wymiarze... s. 24, O niektórych instytucjach... s. 46 oraz A. Marek: Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego, „Zesz. Nauk. U.M.K.” nr 9 z 1969 r. s. 136 i tego autora: Stopień społecznego niebezpieczeństwa... s. 166.

¹³ Por. S. Walczak: Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego, P.iP. nr 4-5 z 1968 r. s. 594. Za przyznaniem uprawnień prokuratorowi wypowiedział się również M. Leonieni, powołując się na doświadczenia innych państw, w szczególności – socjalistycznych. Patrz: Warunkowe umorzenie...

Nie podzielam zastrzeżeń wysuwanych przeciwko uprawnieniu prokuratora do stosowania warunkowego umorzenia postępowania, a postawione zarzuty uważam za nieprzekonywająco uzasadnione. Rozpatrując zagadnienie charakteru orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania doszedłem wyżej do wniosku, że orzeczenie to, bez względu na stadium w jakim jest wydane, jak i na organ je wydający nie zawiera w sobie cech orzeczenia rozstrzygającego o przedmiocie postępowania, jest bowiem orzeczeniem formalno-prawnym. Ustalenie przez organ procesowy faktu dokonania czynu zabronionego i winy sprawcy ma charakter roboczy, prowizoryczny w takim samym stopniu, jak charakter ustaleń dokonanych przez prokuratora w momencie sporządzania aktu oskarżenia. Ustalenia te służą na tym etapie jedynie weryfikacji zachodzenia omawianej poprzednio negatywnej przesłanki procesowej, jak również stwierdzeniu braku pozostałych przeszkód procesowych. Decyzja o warunkowym umorzeniu postępowania przygotowawczego nie ma ani formy, ani treści orzeczenia rozstrzygającego o przedmiocie procesu. Wynika to chociażby z porównania art. 286 § 1 k.p.k. z art. 360 § 2 k.p.k. Art. 286 § 1 k.p.k., w odróżnieniu od art. 360 § 2 k.p.k. nie używa terminu „czyn przypisany oskarżonemu”, pod którym to określeniem rozumie się jednoznaczne końcowe rozstrzygnięcie co do winy oskarżonego.

Prokurator ustala winę podejrzanego nie tylko w wypadku podejmowania decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania. Przecież również, gdy umarza postępowanie z uwagi na znikomy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, musi uprzednio ustalić winę sprawcy i określić jej stopień, aby mieć możliwość oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu zarzucanego podejrzanemu. Jednak tak w pierwszym, jak i drugim wypadku prokurator nie powinien wypowiadać się na temat winy podejrzanego w sentencji orzeczenia, a jedynie w jego uzasadnieniu¹⁴.

Za charakterem „roboczym” ustaleń prokuratora (jak również i sądu) przy orzekaniu o warunkowym umorzeniu postępowania przemawia następstwo wynikające z wniesienia przez oskarżonego sprzeciwu. Zgodnie z art. 288 § 1 k.p.k. wniesienie sprzeciwu powoduje automatycznie utratę mocy postanowienia o warunkowym umorzeniu i dalszą kontynuację postępowania. Sprzeciw ma więc na celu zagwarantowanie oskarżonemu prawa domagania się ostatecznego rozstrzygnięcia (a nie tylko roboczego ustalenia co do materii stanowiącej przedmiot procesu, względnie stwierdzenia bezzasadności prowadzonego postępowania z uwagi na zaistnienie innej przeszkody procesowej¹⁵). Stwierdzenie to odpięra – moim zdaniem – zarzut niezgodności uregulowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania z Konstytucją, gdyż prokurator postanowieniem o warunkowym umorzeniu nie „wymierza sprawiedliwości”.

Sprawą bardziej skomplikowaną jest problem zgodności instytucji warunkowego umorzenia postępowania z zasadą domniemania niewinności. Problem jest również i tu szerszy i dotyczy nie tylko instytucji warunkowego umorzenia ale, jak to wspomniałem wyżej, również umorzenia z uwagi na znikomy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, czy też umorzenia postępowania na podstawie ustawy amnestyjnej. Dla wyjaśnienia tego problemu muszę na moment odejść od tematu.

Wina, jako ocena postępowania może być rozumiana w dwojakim znaczeniu. Można mówić o winie w znaczeniu elementu koniecznego do uznania czynu za przestępny (wina prawna), czy też elementu koniecznego do uznania czynu za społecznie niebezpieczny (wina

¹⁴ Por. Wyr. S.N. z 21.V.1963 r. IV K 171/61, OSPiKA nr 2 z 1965 r. poz. 41 oraz glosę do wyroku W. Daszkiewicza: tamże s. 86-87, również M. Marek: Glosa do wyr. S.N. z 27.VII.1967 r. V KRN 413/67 „P.iP.” nr 8-9 z 1968 r. s. 461.

¹⁵ Por. A. Kaftal: Zaskarżenie nieprawomocnych orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania, „P.iP.” nr 10 z 1970 r. s. 546.

w znaczeniu oceny społecznej)¹⁶ w oderwaniu od konkretnego człowieka, który „jest winien”. Można też mówić o winie w znaczeniu oceny zachowania konkretnego człowieka, ale tu również ocena ta może być „dwupoziomowa”, jako ocena wydana w prawem przepisanej formie, mająca walor oceny ostatecznej, pociągającej za sobą z nią związane konsekwencje prawne, oraz jako ocena niesformalizowana dająca jedynie podstawę do domagania się wydania decyzji ostatecznej, formalnej. Wydaje mi się, że zasada domniemania niewinności wyrażona w art. 3 § 2 k.p.k. odnosi się jedynie do oceny formalnej, zakazując przypisania oskarżonemu winy przed stwierdzeniem tego w prawomocnym wyroku. Instytucja warunkowego umorzenia postępowania, jak również instytucja z art. 26 k.k., nie stanowią żadnego wyłomu od tak rozumianej zasady domniemania niewinności. W art. 27 k.k., jak również w art. 286 § 1 k.p.k. nie jest mowa o przestępstwie popełnionym przez oskarżonego, co stanowiłoby właśnie wyłom od zasady domniemania niewinności, lecz jest mowa o czynie i o stopniu jego społecznego niebezpieczeństwa. Zgodnie z przyjętą w kodeksie karnym koncepcją kumulatywną rozumienia pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, wina jest elementem koniecznym jego wystąpienia, ale wina w znaczeniu oceny społecznej, a nie wina prawna. Dopóki w wyroku skazującym nie zostanie wyrażona ocena w postaci winy w znaczeniu prawnym, tak długo dokonane przez organy procesowe ustalenia stanowią jedynie bardziej lub mniej wystarczający materiał do wydania takiej oceny. Materiał ten jest przez organy procesowe również oceniany, ale ocena taka nie ma waloru oceny prawnej. Obowiązywanie zasady domniemania niewinności co do ocen dokonywanych przez organy procesowe przed wydaniem orzeczenia materialno-prawnego jest w znacznym stopniu ograniczone i należy raczej mówić o potrzebie jej obowiązywania, w każdym razie w pewnych odcinkach procesu. Jest sprawą oczywistą, że prokurator sporządzający akt oskarżenia ma być wręcz przekonany o winie oskarżonego¹⁷ z tym, że jego ocena pozostaje dalej hipotezą, a nie staje się oceną prawną, sformalizowaną. To samo odnosi się do organu stosującego warunkowe umorzenie postępowania. W tym ostatnim wypadku z uwagi na to, że wydanie decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania kończy postępowanie i podejrzany nie ma możliwości stwierdzenia w wyroku swojej niewinności, przeciwko ocenie prokuratora zawierającej wyraz negatywnej oceny społecznej przysługuje podejrzanejemu sprzeciw. Niewniesienie przez podejrzanego sprzeciwu jest niejako wyrazem niekwestionowania dokonanych ustaleń organu procesowego.

W świetle tego co wyżej powiedziałem nie można twierdzić, iż w orzeczeniu o warunkowym umorzeniu postępowania zawarte jest stwierdzenie dokonania przestępstwa, gdyż byłaby to wypowiedź zawierająca ocenę prawną. Decyzja o warunkowym umorzeniu postępowania stwierdza jedynie, że zaszły wszystkie warunki do wyrażenia oceny prawnej lecz sama tej oceny nie wyraża.

Jeśliby nawet przyjąć, że orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania tworzy wyłom w obowiązywaniu zasady domniemania niewinności, to wyłom ten powstaje nie tylko w razie podjęcia takiej decyzji przez prokuratora ale również przez sąd, a więc problem ten nie sprowadza się do podmiotu wydającego decyzję, a wyłącznie do treści tej decyzji^{17a}.

¹⁶ Por. W. Wolter (referent), K. Buchała, K. Mioduski, F. Wróblewski: Materialne pojęcie przestępstwa i jego konsekwencje w prawie karnym. Referat wygłoszony na sesji PAN w dniu 4.V.1970 r.

¹⁷ Por. w tej kwestii M. Cieślak: O „zasadzie domniemania winy” czyli splot nieporozumień, „N.P.” nr 3 z 1955 r. s. 67.

^{17a} Por. na ten temat: J. Muszyński: Warunkowe umorzenie postępowania karnego, „WPP” nr 3 z 1970 r. s. 291-293.

CHARAKTER PRAWNY ORZEKANYCH WARUNKÓW

Przechodzę obecnie do zbadania charakteru konsekwencji w sferze swobód obywatelskich oskarżonego wynikających z wydania orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania. Jest to w tym miejscu potrzebne dla dokonania weryfikacji rozwiązania przyjętego przy ocenie charakteru prawnego orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania, gdyż jak stwierdziłem wyżej sfery prawa karnego procesowego i materialnego wzajemnie na siebie oddziałują.

Jeszcze raz należy podkreślić, iż założeniem instytucji warunkowego umorzenia postępowania jest niecelowość karania, a nawet oskarżenia wynikająca z przesłanek określonych w art. 27 k.k. Założenie jest więc następujące, że sprawca czynu, którego społeczne niebezpieczeństwo nie jest znaczne, dotychczas nie karany, a którego właściwości i warunki osobiste czynią wysoce prawdopodobną dodatnią prognozą, nie będzie w wypadku potwierdzenia się tej prognozy pociągany do odpowiedzialności.

Powstają wobec tego wątpliwości, jak należy traktować zobowiązania, które mogą względnie muszą być nakładane przez organ procesowy na sprawcę w związku z wydaniem decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania.

Z. Kubec uważa, że zobowiązania te nie różnią się jakościowo od środków karnych. Cechuje je bowiem związana z nimi integralnie dolegliwość i choć nie figurują w katalogu kar, to kary w nim przewidziane obejmują identyczne środki¹⁸. W tym miejscu problematykę tę mogą poruszyć jedynie w zakresie dotyczącym oceny charakteru decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania. Sprawa jest o tyle istotna, że uznanie karnego charakteru środków przewidzianych w art. 28 k.k. podważy bądź zasadność dotychczasowych stwierdzeń co do formalno-prawnego charakteru decyzji, o warunkowym umorzeniu postępowania, bądź postawi w bardzo ostrym świetle zagadnienie zgodności instytucji warunkowego umorzenia postępowania, w kształcie nadanym jej przez polskie ustawodawstwo, z podstawowymi zasadami praworządności. Ma bowiem niewątpliwie rację Z. Kubec gdy twierdzi, że warunkiem koniecznym wymiaru kary jest skazanie¹⁹. Argumenty podane przez Kubeca, mające przemawiać za karnym charakterem środków z art. 28 k.k. nie są przekonujące. Nie da się zaprzeczyć, że w każdym razie niektóre z tych środków zawierają w sobie dolegliwość, ale przecież ta cech nie jest związana tylko ze środkami karnymi. Zależność tę można przedstawić następująco: nie ma kary bez dolegliwości²⁰, istnieje natomiast dolegliwość bez kary. To ostatnie stwierdzenie jest tak oczywiste, że nie potrzebuje dowodu. O tym czy dany środek łączący się immanentnie z dolegliwością jest środkiem karnym, czy np. tylko prewencyjnym decyduje, czy dolegliwość jest skutkiem stosowania danego środka objętym celem w jakim działa stosujący środek, czy jest tylko koniecznością związaną ze stosowaniem środka²¹. Również z tych względów k.k. nie rezygnuje z odpłaty przy stosowaniu kar, obojętnie, jak się tę dyrektywę nazwie, czy nakazem orzekania kary współmiernej do stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu, czy kary, która ma zaspokoić społeczne poczucie sprawiedliwości. Jedno jest pewne, że kara tak jak musi być dolegliwością, tak musi również zawierać elementy odpłaty²². Nakładane w ramach orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania środki nie mają charakteru odpłaty, nie stosuje się przy ich orzekaniu dyrektyw

¹⁸ Por. Z. Kubec: Czy warunkowe umorzenie jest skazaniem... Patrz: również T. Majewski: kontrola instancyjna orzeczeń (warunkowe umorzenie), „Gaz. Sąd. i Pen.” nr 20 z 1970 r. Autor ten traktuje omawiane zobowiązania jako namiastkę kary.

¹⁹ Z. Kubec: j.w.

²⁰ K. Buchała uważa, że pojęcie kary bez dolegliwości zawiera wewnętrzną sprzeczność. Patrz: Ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary w projekcie kodeksu karnego, „P.iP.” nr 2 z 1969 r. s. 307 (w przypisie).

²¹ W. Wolter stwierdza, że „z konieczności dolegliwa prewencja już nie jest karą”, patrz: Zasady wymiaru kary w kodeksie karnym z 1969 r. „P.iP.” nr 10 z 1969 r. s. 510.

²² Por. Projekt Kodeksu Karnego, W-wa 1968 r. s. 112.

sędziowskiego wymiaru kary (art. 50). Środki te mają charakter wyłącznie wychowawczy, szczególnie-prewencyjny. Jest to wyrazem pewnej prawidłowości, którą W. Wolter precyzuje następująco: „im niższy jest stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu pewnego typu przestępstwa, albo stopień społecznego niebezpieczeństwa konkretnego czynu w ramach pewnego typu, tym bardziej zaznacza się ustawienie szczególnie-prewencyjne, nawet aż do zatury elementu odpłaty²³, tzn. zatury charakteru karnego stosowanego środka.

Niesłuszne jest też rozumowanie Kubeca, przypisujące środkom z art. 28 k.k. atrybut karny na tej podstawie, że identyczne środki składają się na kary, wymienione w katalogu kar. To, że np. przy karze ograniczenia wolności spotykamy się z pewnymi elementami zbieżnymi z zobowiązaniami stosowanymi przy warunkowym umorzeniu postępowania, nie daje podstaw do wnioskowania, że zobowiązania te mają charakter karny. W ramach kary ograniczenia wolności nie można eliminować jednego z elementów jej kary, bo wszystkie łącznie realizują dopiero funkcje związaną z tą karą.

Cechą zasadniczo różniącą środki z art. 28 k.k. od środków karnych jest to, że sprawca w żaden sposób nie może poddać się środkom sądowo-karnym bez orzeczenia skazującego²⁴, natomiast wszystkie środki wymienione w art. 28 k.k. sprawca może, a niekiedy nawet (naprawienie szkody) ma obowiązek, zrealizować niezależnie od orzeczenia o warunkowym umorzeniu.

Środki wymienione w art. 28 k.k. służą bądź usunięciu skutków przestępstwa (nałożenie obowiązku naprawienia szkody, przeproszenie pokrzywdzonego), bądź dalszemu zweryfikowaniu przesłanki niecelowości kontynuowania postępowania karnego poprzez kontrolę społecznej postawy sprawcy, a zwłaszcza jego stosunku do popełnionego czynu (również taką funkcję spełniają oba poprzednio wymienione zobowiązania, jak i poręczenie, czy obowiązek pracy lub świadczeń na cele społeczne). Traktowanie tych zobowiązań jako środków karnych doprowadza do wewnętrznej sprzeczności w instytucji warunkowego umorzenia postępowania. Założeniem jej przeciw jest niedoprowadzanie postępowania do etapu skazania i wymierzenia kary.

Dalszą cechą istotnie różniącą nakładanie zobowiązań z art. 28 k.k., a wymierzenie kary jest pewna zależność (w każdym razie w postępowaniu przygotowawczym i stadium oddania pod sąd) nałożenia zobowiązań od ich akceptacji przez oskarżonego. Zależność ta jest sprzeczna z samym założeniem kary, jako środka, którego wykonanie zabezpiecza przymus państwowy. Podejrzany wnosząc sprzeciw powoduje automatyczne anulowanie postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania, oczywiście również w części nakładającej na niego zobowiązania. Niewykonanie nałożonych obowiązków (w sytuacji, gdy sprawca sprzeciwu nie składa) nie powoduje uruchomienia przymusu państwowego, czy to w formie wymuszenia wykonania zobowiązania²⁵, czy zmiany zastosowanego środka na surowszy²⁶. Konsekwencją niewypełnienia obowiązków jest podjęcie warunkowo umorzonego postępowania i dalsza jego kontynuacja z wszystkimi gwarancjami przewidzianymi przez ustawę łącznie z zasadą domniemania niewinności²⁷.

Element pewnej dobrowolności ze strony sprawcy, przeciw któremu toczące się postępowanie warunkowo umorzono, w wykonaniu nałożonych obowiązków pełni – moim

²³ W. Wolter: j.w. s. 510–511.

²⁴ Por. J. Haber: Istota prawomocności w prawie procesowym karnym, Zesz. Prawnicze PAN, Wrocław nr 1 z 1960 r. s. 154.

²⁵ Por. art. 94 § 2 k.p.k., który to przepis, w odróżnieniu od wypadku warunkowego skazania nie przewiduje możliwości nadania klauzuli wykonalności obowiązkowi naprawienia szkody nałożonego postanowieniem, czy wyrokiem warunkowo umarzającym postępowanie.

²⁶ Por. np. art. 84 § 2 k.k.

²⁷ Nie zgadzam się w tym punkcie z A. Markiem, który stwierdza iż „instytucja podjęcia warunkowego umorzenia postępowania (...) wydaje się przesądzać z góry kwestię winy oskarżonego w podjętym na nowo postępowaniu...” Patrz: Stopień społecznego niebezpieczeństwa... s. 173.

zdaniem – bardzo ważną funkcję przy weryfikacji przesłanki niecelowości kontynuowania postępowani.

„WARUNKOWOŚĆ” UMORZENIA JAKO CECHA CHARAKTERU PRAWNEGO ORZECZENIA O WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA

Orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania jest co do swej istoty procesowej orzeczeniem formalno-prawnym zbliżonym jakościowo do orzeczeń o „bezwzględny umorzeniu, ale nie identycznym. Zasadnicza różnica tkwi z tym, że orzeczenie „bezwzględnie” umarzające postępowanie prowadzone przeciwko konkretnej osobie (a tylko na tej płaszczyźnie można dokonywać porównań z orzeczeniem o warunkowym umorzeniu) może zostać uchylone po swoim uprawomocnieniu tylko w ściśle przewidzianym przez ustawę trybie, w drodze zastosowania środków kontroli orzeczeń prawomocnych. Natomiast postępowanie karne warunkowo umorzone może być podjęte do czasu upływu okresu próby (oraz dodatkowych trzech miesięcy) bez specyficznych rygorów charakterystycznych dla środków kontroli prawomocnych orzeczeń. Aby stwierdzić, czy różnica ta jest istotna dla charakteru prawnego orzeczenia, należy przypatrzeć się bliżej problemowi prawomocności orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

Na wstępie należy stwierdzić, że nie interesuje mnie w tym miejscu tzw. Aspekt formalny prawomocności, jakim jest ścięcie możliwości kontroli orzeczenia na zwyczajnej drodze procesowej²⁸. Należy obecnie rozstrzygnąć pytanie, czy możliwość podjęcia warunkowo umorzonego postępowania wynikająca z norm materialno-prawnych, jako konsekwencja niepotwierdzenia się dodatkowej prognozy istniejącej w momencie podejmowania decyzji o warunkowym umorzeniu, nie stawia w ogóle pod znakiem zapytania zdolności takiego orzeczenia do uprawomocnienia się do czasu istnienia możliwości podjęcia postępowania²⁹. Taka, czy inna odpowiedź uzależniona jest od przyjęcia stanowiska w sporze, czy orzeczenie staje się prawomocne z momentem jego nieodwołalności, czy też z momentem jego niezaskarżalności i to tak w aspekcie formalnym jak i materialnym. Poruszona w tym miejscu problematyka prawomocności orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania nie dotyczy wyłącznie tych orzeczeń, ma ona znacznie szerszy zakres, któremu dotychczas poświęcono – moim zdaniem – w doktrynie zbyt mało uwagi. Identyczne problemy występują przy orzeczeniach warunkowo zawieszających wykonanie kary pozbawienia wolności warunkowo zwalniających osoby odbywające karę pozbawienia wolności. A. Kaftal konsekwentnie do swego założenia, iż cechą prawomocności orzeczenia jest jego nieodwołalność³⁰, odrzuca w ogóle możliwość uprawomocnienia się orzeczenia o warunkowym zwolnieniu, stwierdzając, że na przeszkodzie do jego prawomocności stoi możliwość odwołania go w każdym czasie i to tak z urzędu, jak i na wniosek określonych w ustawie osób³¹. Pogląd ten powinien być aktualny również przy ocenie prawomocności orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania, jednak autor ten, w odniesieniu do tej kwestii modyfikuje go. Z uwagi na art. 29 § 1 k.k. A. Kaftal nie może przy warunkowym umorzeniu postępowania odrzucić tezy o uprawomocnieniu się tego orzeczenia, ze względu jednak na możliwość jego wzruszenia przyjmuje, że orzeczenie to uzyskuje tylko moc sui

²⁸ Por. J. Haber: Istota prawomocności... s. 171 również Z. Doda: Prawomocność orzeczenia jako warunek dopuszczalności rewizji nadzwyczajnej, „N.P.” Nr 6 z 1970 r. s. 872.

²⁹ S. Jędruch uważa, że decyzja o warunkowym umorzeniu do czasu możliwości podjęcia postępowania uprawomocnia się tylko pod względem formalno-prawnym. Patrz: Warunkowe umorzenie...

³⁰ A. Kaftal: Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym, W-wa 1966 r. s. 82.

³¹ A. Kaftal: O niektórych zagadnieniach zaskarżenia postanowień w przedmiocie warunkowego zwolnienia, „P.iP.” nr 11 z 1963 r. s. 737.

generis prawomocności i należy tu mówić o „prawomocności warunkowej”³². Autor twierdzi, iż „ustawa z góry zakłada, że orzeczenie zostaje wydane pod pewnymi warunkami, których spełnienie czyni dopiero orzeczenie prawomocne zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami”³³. Abstrahując na razie od słuszności założenia, iż dopiero nieodwołalność decyzji decyduje o prawomocności, ostatnio zacytowana teza jest nie do przyjęcia. Problem ten wygląda zupełnie inaczej. Orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania nie jest wydawane pod pewnymi warunkami lecz bezwarunkowo. Wydane orzeczenie nie może obejmować nowo powstałych warunków, co ustawodawca przewidział i z czym związał konsekwencje prawne. Twierdzenie to będzie jeszcze bliżej uzasadnione.

Przejdźmy obecnie do samego założenia. Ustaw nie mówi kiedy orzeczenie staje się prawomocne. Przyjęcie jako kryterium tej właściwości nieodwołalności orzeczenia jest pewnym rozwiązaniem, którego przydatność musi być wykazana przewagą elementów dodatnich, nad drugim możliwym członem alternatywnym, jakim jest kryterium niezaskarżalności. Otóż wydaje się, że niezaskarżalność jako kryterium prawomocności jest bardziej przydatna, nie pozostawiając tylu wątpliwych kwestii, co kryterium nieodwołalności. Rozwiązanie takie bliższe jest również tekstowi ustawy, która w art. 29 § 1 k.k. nie daje podstaw do żadnej wątpliwości, że niezaskarżalność decyduje o prawomocności, skoro właściwość tę przypisuje ustawodawca orzeczeniu właśnie odwoalnemu.

Nie miejsce tu na podjęcie całościowej krytyki przeciwnego stanowiska, została ona zresztą dokonana w sposób przekonywający przez Z. Dode³⁴. W tym miejscu posłużę się tylko argumentami dotyczącymi bezpośrednio omawianego w tym miejscu zagadnienia. Przyjęcie kryterium nieodwołalności jako warunku prawomocności zacierają istotną różnicę między możliwością odwołania orzeczenia w toku kontroli instancyjnej, a podstawą odwołania wynikającą nie z norm procesowych lecz materialnych, jak ma to miejsce przy wymienionych na wstępie trzech typach orzeczeń „warunkowych”³⁵. Przyjęcie, że orzeczenie o warunkowym umorzeniu nie uprawomocnia się pozwoliłoby na podejmowanie umorzonego postępowania z powodu stwierdzenia np. w czasie trwania okresu próby, że podejrzany był dotychczas (przed wydaniem decyzji o warunkowym umorzeniu) karany. Jeśli w okresie próby osoba, przeciwko której prowadzono postępowanie warunkowo umorzone, prowadzi się nienagannie, to fakt wykrycia poprzedniej karalności może być jedynie powodem uchylecia prawomocnego orzeczenia w drodze środków kontroli prawomocnych orzeczeń, a nie podjęcia postępowania w trybie art. 29 § 2 k.k.

Tylko te argumenty wystarczają już – moim zdaniem – do uznania za słuszne opieranie się przy stwierdzaniu prawomocności orzeczeń nie na kryterium nieodwołalności, a na kryterium niezaskarżalności. Wprowadzenie pojęcia nowego, jakim ma być „warunkowa prawomocność” jest pociągnięciem ryzykownym i jak postaram się uzasadnić zbędnym.

Przechodzę obecnie do przedstawienia samego mechanizmu uprawomocniania się orzeczeń o warunkowym umorzeniu, przy czym będzie tu chodziło, zgodnie z przyjętym wyżej założeniem, o aspekt materialny ich prawomocności. Uwagi te odnoszą się odpowiednio do pozostałych orzeczeń „warunkowych”.

Negatywna przesłanka procesowa, jaką jest oparta na kryteriach z art. 27 k.k. niecelowość kontynuowania postępowania karnego, jest przesłanką o charakterze względnym. M. Cieślak określa tym mianem przesłanki, z powodu których umorzenie postępowania „powoduje niedopuszczalność ponownego postępowania tylko w tym samym układzie procesowym – układzie wyznaczonym przez trzy elementy składowe: 1) osobę oskarżonego,

³² A. Kaftal: Wzruszenie warunkowo umorzonego postępowania świetle rozwiązań nowego k.p.k., „Problemy Praworząd.” Nr 2 z 1970 r. s. 5, 7.

³³ j.w. s. 7.

³⁴ Z. Doda: Prawomocność orzeczenia...

³⁵ Z. Doda: j.w. s. 882.

2) czyn w znaczeniu przedmiotowym, 3) ten konkretny element, którego dotyczy brak uznany za negatywna przesłankę procesową³⁶. Brak zmiany któregokolwiek z tych elementów decyduje o prawomocności materialnej orzeczenia, a więc o zakazie ne bis in idem. W przypadku decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania wspomniany wyżej układ procesowy tworzą: 1) oskarżony, 2) zarzucany jemu czyn, 3) wynikająca z przesłanek określonych w art. 27 k.k. niecelowość kontynuowania postępowania karnego ze względów polityczno-kryminalnych. Układ ten staje się nieaktualny, jeśli w okresie próby znajdą okoliczności wymienione w art. 29 § 2 k.k. gdyż odpadnie wtedy element wymieniony w punkcie trzecim tego układu. W takiej sytuacji powstaje nowy układ, którego prawomocność poprzednio podjętej decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania nie obejmuje³⁷. Umożliwia to dalszą kontynuację poprzednio warunkowo umorzonego postępowania. Upływ czasu „cementuje” niejako negatywną przesłankę procesową (niecelowość kontynuowania postępowania), uniemożliwiając tym samym zmianę układu wyznaczającego materialny aspekt prawomocności orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

Cecha „warunkowości” nie jest związana z samą decyzją warunkowo umarzającą postępowanie, lecz ze specyficznym charakterem przesłanki tej decyzji wyrażającym się w jej dynamiczności, w możliwości jej dezaktualizacji z powodów zaszłych po wydaniu orzeczenia.

Należy w tym miejscu poświęcić parę uwaga zagadnieniu charakteru prawnego samej decyzji o podjęciu postępowania, a to tym bardziej, że w doktrynie zaproponowano – moim zdaniem – fałszywe interpretowanie tej instytucji. A. Kaftal uważa, „że mimo wielu odrębności” podjęcie postępowania warunkowo umorzonego należy uznać „za środek prawny kontroli prawomocnych orzeczeń w pewnym sensie zbliżony do innych środków prawnych unormowanych w dziale XI k.p.k., stosowany tak w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym”³⁸. Wydaje mi się, że odrębności są tak wielkie i konsekwencje takiego stanowiska tak dalece nie do przyjęcia, że mimo argumentu wykładni systematycznej nie można mówić o podobieństwie tego środka do środków kontroli. Przede wszystkim podjęcie postępowania jest decyzją uzależnioną od zajścia zdarzeń zaistniałych po orzeczeniu warunkowego umorzenia postępowania. Treścią tej decyzji nie jest więc ocena zasadności orzeczenia, odnosząca się do sytuacji zaistniałej w momencie jego wydania, lecz stwierdzenie powstania nowego układu, który w momencie wydania decyzji jeszcze nie istniał, a więc stwierdzenie nieaktualności orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania w nowym układzie. Powstaje pytanie, przy założeniu słuszności tezy A. Kaftala, jak to jest możliwe, aby sąd I instancji dokonywał zgodnie z art. 485 § 1 k.p.k. kontroli prawomocnego orzeczenia o warunkowym umorzeniu wydanego przez sąd rewizyjny, z Sądem Najwyższym włącznie. Jeśli się nie chce całego systemu zaskarżania orzeczeń postawić na głowie, to musi się taka tezę odrzucić. Jest to nie tylko problem czystości konstrukcji, ale również zagadnienie o walorze praktycznym. A. Kaftal konsekwentnie do obrony tezy uważa, że w wypadku zbiegu postępowania o podjęcie z rewizją nadzwyczajną orzeczenia o warunkowym umorzeniu, w razie podjęcia postępowania ma być w tym wypadku środkiem dalej idącym³⁹. Wniosek konsekwentny, jeśli się przyjmie jednorodność tych dwóch środków. Słuszność jego zależy jednak w każdym razie od kierunku rewizji nadzwyczajnej. Jeśli rewizja nadzwyczajna zmierza do uchylecia orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie np. z przyczyn uzasadniających umorzenie bezwzględne, to wątpliwa staje się właśnie przedmiotowość, a

³⁶ M. Cieślak: O przesłankach procesowych... s. 958–959.

³⁷ Podobnie argumentuje M. Leonieni co do prawomocności postanowienia odmawiającego cofnięcia warunkowego zawieszenia. Patrz: Skutki odmowy cofnięcia warunkowego zawieszenia wykonania kary, „N.P.” nr 4 z 1968 r. s. 586.

³⁸ A. Kaftal: Wzruszenie warunkowo umorzonego postępowania... s. 6.

³⁹ Tamże: s. 19–20.

raczej aktualność, postępowania o podjęcie warunkowo umorzonego postępowania. W takim wypadku wydaje mi się, że postępowanie o podjęcie powinno być zawieszane do czasu ukończenia postępowania wywołanego rewizją nadzwyczajną. Wniosek ten można uogólnić na wszystkie wypadki zbiegu postępowania o podjęcie z rewizją nadzwyczajną, również jeżeli zmierza ona do uchylecia orzeczenia o warunkowym umorzeniu na niekorzyść sprawcy, gdyż Sąd Najwyższy nie jest związany tym kierunkiem rewizji i może uchylając orzeczenie umorzyć postępowanie bezwzględnie.

Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego jest instytucją prawa karnego materialnego, a nie procesowym środkiem kontroli orzeczeń i jego charakter procesowy zbliżony jest do charakteru decyzji o wszczęciu postępowania.